

A földadó kivetését, megállapítását komoly térképészeti, felmérési, értébecslési munkák előzték meg. A ferenci kataszter térképei egységesen 1:2880 méretarányúak, a kérdéses földterület határain belül ábrázolják a különböző művelési ágakat (szántó, erdő stb.), a földrajzi neveket, topográfiai jellemzőket, határjeleket. Megkülönböztetik az építési területeket is.

A rendeletnek megfelelően a munkálatok már 1818-ban megkezdődtek, és általánosan 1861-re, némelyik területen 1869-re értek véget. Magyarországon Ferenc József az 1849.

évi állandó földadót bevezető rendeletet ennek mintájára adta ki.² A Magyarországra vonatkozó első kataszteri felmérési utasítások (1856, 1865) is az 1817. és az 1849. évi uralkodói pátensekre hivatkoznak.³

A ferenci kataszter forrásai tetemes mennyiséget jelentenek, amelyek hatalmas, évekig tartó feldolgozó munkát igényelnek.⁴ Újabban ezt vállalta magára a klagenfurti Alpen-Andria Universität kutatócsoportja, a kutatásokat 2008–2010 között folytatták. Sajnos a projekt vizsgálati köre Magyarországra nem terjedt ki.⁵

Einführung eines neuen Grundsteuer-Systems Wir Franz der Erste etc. etc.

In Erwägung der Mißverhältnisse, welche bey der Umlegung der Grundsteuer nach dem bestehenden Maßstabe der Vertheilung für ganze Provinzen, Kreise, Districte und Gemeinden, wie für einzelne Contribuenten hervorgehen, haben Wir nach der reifsten Erwägung dieses Mißstandes, und der zweckmäßigsten Mittel ihm abzuhelpen, den Entschluß gefaßt, in Unseren sämtlichen Deutschen und Italienischen Provinzen ein in seinen Grundsätzen billiges, und in seiner Anwendung festes System der Grundsteuer in Ausführung zu bringen. Unsere leitenden Gesichtspunkte bey diesem allgemein nützlichen Unternehmen waren: die Anwendung des Begriffes der strengsten Gerechtigkeit, die vorzüglich durch eine richtige Ausmaß der Grundsteuer bedingte Aufmunterung der Landeskultur, und die möglichste Beförderung ihrer heilsamen Fortschritte.

Wir befehlen demnach:

§. 1. Der Grundsteuer unterliegen die Nutzungen von Grund und Boden, und jene von Gebäuden.

§. 2. Als eigentliche Grund-Nutzungen werden der Grundsteuer einbezogen: alle productiven Oberflächen der Erde, im Verhältnisse der zu Geld veranschlagten Produkte, welche sie bey An-

Új földadórendszer bevezetése

Mi, Első Ferenc stb. stb.

Tekintettel a zavaros körülményekre, amelyek a tartományokban, a körzetekben, a kerületekben és a községekben az egyes adózókat érintően a fennálló mérték szerint elosztott földadó következményeként keletkeztek, eme áldatlan körülmények megvizsgálása és a szükséges eszközök biztosítása után elhatároztuk, hogy minden német és itáliai tartományunkban egy alapján véve méltányos és állandó földadórendszert vezetünk be. Eme közhasznú vállalkozásunk fő szempontjai pedig a következők voltak: a legszigorúbb igazságosság érvényre juttatása, a földadó helyes elosztása által a mezőgazdaság előnyös felélénkítése és áldásos fejlődésének lehető legjobb elősegítése.

Ezért hát megparancsoljuk:

1. §. A földadó mértéke a föld és az épületek hasznától függ.

2. §. A földadó hatálya alá eső földből származó haszon alatt a következő értendő: valamennyi, hasznos földterületen termelt és pénzzé tehető termés, amely a szokásos módon hasznot hajthat.

² Vö. TUZA CSILLA: Az 1849. évi császári pátena a földadókataszter bevezetéséről. *Catastrum*, 1. (2014) 4:2–4.

³ A felmérési utasításokra l. REISZ T. CSABA: A kataszteri felmérési utasítások. *Catastrum*, 2. (2015) 1:3–10.

⁴ A ferenci kataszter rövid történetét l. BRETTERBAUER, KURT: Eine kurze Geschichte der österreichischen Landesvermessung und ihres Fundamentalpunktes Hermannskogel. *Vermessung & Geoinformation*, 97. (2009) 2:240–242.

⁵ Erről a munkáról részletes tájékoztatást, eredményeket, a kutatócsoport bemutatását l.: <http://www.franziszeischerkataster.at> (utolsó letöltés dátuma: 2015. június 1.)

wendung des gewöhnlichen Fleißes einbringen können.

§. 3. Als Nutzungen von Gebäuden werden der Grundsteuer einbezogen: der Ertrag, welchen die Area, die das Gebäude einnimmt, im Wege der Urproduktion abwerfen kann, wenn sie in solcher benützt würde, und der Zins, den das Gebäude selbst trägt oder zu tragen vermag.

§. 4. Die Grundsteuer wird nach dem reinen Ertrage bemessen und angelegt.

§. 5. Wir erklären als reinen Grundertrag: das Erträgniß, welches der Grundbesitzer von jeder ihm angehörigen productiven Oberfläche nach der dermaligen Cultursgattung, bey Anwendung der gemeindeüblichen Cultivirungsart in Jahren gewöhnlicher Fruchtbarkeit beziehen kann, nachdem die nothwendigen und gemeindeüblichen Auslagen auf Bearbeitung des Bodens, Saat, Pflege und Einbringung der Producte in Abschlag gebracht worden sind.

§. 6. Bey den Gebäuden wird auf die nothwendige Unterhaltung derselben, und auf den im Verlaufe einer bestimmten Zeit ganz oder zum Theile zu Grunde gehenden Capitalswerth, durch einen verhältnißmäßigen Anschlag Rücksicht genommen, und dadurch der reine Ertrag in die Versteuerung gezogen.

§. 7. Die Ausmittlung des reinen Grund- und Häuserertrages erfolgt im Wege der öconomischen Vermessung und Mappirung, und der Schätzung.

§. 8. Die Vermessung haben eigene, wissenschaftlich gebildete, und practisch geübte Feldmesser aus dem Militär- und Civil-Stande vorzunehmen.

§. 9. Es wird im Wege derselben für jede Gemeinde eine eigene Mappe verfaßt, in welcher ihr Umfang, ihre Begränzung, und jede einzelne inner derselben gelegene Grundfläche nach Verschiedenheit der Cultursgattung, der Person des Eigenthümers, der natürlichen oder künstlichen Begränzung, in der topographischen Lage, Figur, und in dem angenommenen Maßstabe bildlich dargestellt ist.

§. 10. Die Schätzung werden eigene mit den Local- und öconomischen Verhältnissen des Distriktes, für welchen sie aufgestellt sind, genau bekannte, in der praktischen Landwirthschaft unterrichtete, durch Rechtlichkeit und Unbefangenheit erprobte Commissäre vornehmen.

3. §. A földadó hatálya alá eső épületből származó haszon alatt a következő értendő: a jövedelem, amelyet a terület, amelyen az épület áll, őstermelés útján hajt, ha ilyesmire használnák, valamint az a jövedelem, amelyet maga az épület hajt vagy hajthat.

4. §. A földadót a tiszta jövedelem alapján állapítják meg és vetik ki.

5. §. A tiszta földhaszon alatt a következő értendő: az a jövedelem, amelyet a tulajdonos a birtokába tartozó megművelt és a mindenkori művelésnek megfelelő, a helységben szokásos módon használt föld után évente kap, amelyből leszámítandó a föld megművelésének, a vetőmagnak, a munkadíjnak és a termény aratásának költsége.

6. §. Az épület esetében figyelembe veendő a fenntartásához szükséges költség, és egy bizonyos idő elteltével teljesen vagy részben a tőkeértéke, és ezáltal csak a tiszta jövedelem számítható a földadóba.

7. §. A föld és az épületek utáni tiszta haszon egy gazdasági felmérés, térképezés és becslés után állapítandó meg.

8. §. A felmérést tudományosan képzett, gyakorlott földmérők végzik el, akik vagy katonai, vagy civil szolgálatban állnak.

9. §. Ily módon minden községről saját térkép készül, amelyen szerepelni fog a nagysága, a határai, minden egyes, a község határain belül fekvő földterület művelési ágak, a tulajdonos neve, természetes vagy mesterséges határai szerinti felosztásban, topográfiai helyzete, formája méretarányosan ábrázolva.

10. §. A becslést a kerület helyi és gazdasági viszonyait pontosan ismerő, a mezőgazdaságban gyakorlott, igazságos és elfogulatlan, kipróbált biztosok végzik.

§. 11. Es wird dabey nach den Bestimmungen des 4., 5. und 6. §. vorgegangen und ausgemittelt: in wie viele Classen sich die Grundflächen jeder Culturgattung, nähmlich: des Acker-, Wies- und Weinlandes, der Weiden, Waldungen u.s.w. in dem Umfange der betreffenden Gemeinde, nach der natürlichen Beschaffenheit des Bodens unterscheiden? Wie viel ein bestimmtes Flächenmaß jeder Culturgattung und jeder Classe derselben im Mitteldurchschnitte Eines Jahres an den nach der gemeindeüblichen Cultivirungsart gewöhnlichen Produkten einbringe, welcher bleibende mittlere Geldwerth derselben in Metallmünze beygelegt werden kann? Wie hoch sich der nothwendige Culturaufwand im Gelde belaufe, und wie viel nach dessen Abschlag als reiner Ertrag erübrige.

§. 12. Der für ein bestimmtes Flächenmaß jeder Culturgattung und jeder Classe derselben, nach den Bestimmungen des vorhergehenden §. entworfene Tariff wird auf die einzelnen Grundflächen jedes Grundbesitzers in der Gemeinde, im Verhältnisse des Flächenmaßes, welches die Grundstücke einnehmen, angewendet; nachdem jedes derselben nach seiner Culturgattung der Classe, die es betrifft, mit Rücksicht auf die Lage und die Beschaffenheit des Bodens angereihet worden ist.

§. 13. Die Gebäude werden durch Parification der Area und durch die Ausmittlung des Zinsertrages, nach der individuellen Beschaffenheit eines jeden in die Schätzung genommen.

§. 14. Die Schätzung der Grundstücke und der Gebäude wird ohne Rücksicht auf die persönlichen Verpflichtungen der Eigenthümer oder Besitzer gegen Dritte vorgenommen, es mögen diese Verpflichtungen rein persönlich, oder auf der Realität hypothecirt seyn. Capitalsschulden, Gelddienst, Natural-, Abstattungs-, Roboth- und Zehentverbindlichkeiten, aus was immer für Titeln sie entspringen, werden bey der Schätzung des reinen Grund- und Hausertrages nicht berücksichtigt.

§. 15. Sowohl über die Vermessung und Map-pirung, als über die Schätzung, erhalten die mit der Ausführung beauftragten Behörden und Individuen eigene detaillirte Instructionen, deren Bestimmungen, so weit es erforderlich ist, durch

11. §. A 4., 5., és 6. § utasításai szerint megállapítandók: hányad osztályúak a megművelt földek, művelési ágak szerinti csoportosításban, azaz: mennyi szántója, kaszálója, szőlője, legelője, erdeje stb. van, és milyenek a föld adottságai? A művelési ág és a minőség szerinti felosztásban egy egységnyi területnek mekkora a szokásos művelés melletti éves terményhozama, mennyi ennek az átlagos, fém pénzre váltható értéke? Mekkora a szükséges befektetés pénzbeli értéke, és ennek leszámítása után mekkora a tiszta jövedelem.

12. §. A fenti §-ban meghatározott, a megművelés fajtája és a minőség szerint felállított, egy egységnyi területre megállapított tarifa a község valamennyi földtulajdonosára kivetendő, annak arányában, mekkora a kérdéses földterület; majd ugyanez minden minőségű és fajtájú területre, fekvésére és a föld adottságaira való tekintettel megállapítandó.

13. §. Az épületek felértékelése a környék hiteles felmérése és az adó kivetése után, az egyes épületek egyenkénti adottságainak megállapítása után fog megtörténni.

14. §. A földbirtok és az épületek becslése a tulajdonos személyi kötöttségeire vagy egy esetleges harmadik féllel szembeni kötelezettségeire tekintet nélkül történik, legyenek ezek a kötelezettségek személyre szabottak vagy kölcsönügyletekre vonatkozóak. A tőketartozásokat, a pénzbeli vagy természetbeni szolgáltatásokat, szívésséget érintő kötelezettségeket, a robot vagy tizedszolgáltatásokat a tiszta föld- és épület utáni haszon megállapításánál nem veszik figyelembe.

15. §. Mind a felmérés, mind a térképezés, továbbá a becslés lebonyolításáról a végrehajtással megbízott hatóságok részletes utasítást fognak kapni, amelyről határozatunkat, amennyiben szükséges lesz, körrendeletben fogják közzétenni.

eigene Circular-Verordnungen allgemein werden bekannt gegeben werden.

§. 16. Die Resultate der Vermessung und Schätzung gelangen, bevor die Steuer nach solchen umgelegt wird, zur Kenntniß der Interessenten, und es ist diesen unbenommen, ihre Einwendungen und Beschwerden dagegen vorzubringen, welche gehört, untersucht, so ferne sie gegründet sind, ausgeglichen, und zur definitiven Entscheidung gebracht werden.

§. 17. Auf die nach Anhörung und Ausgleichung der vorgekommenen Reklamationen berichtigten Resultate der Vermessung und der Schätzung wird die jährlich, nach den Bedürfnissen des Staates, von Uns ausgesprochene und postulierte Summe der Grundsteuer in der Art umgelegt, daß jede Provinz, jeder Kreis, jeder District, jede Gemeinde, und jeder einzelne Grund- und Hausbesitzer vom Hundert des ausgemittelten reinen Ertrages einen der festgesetzten Steuersumme entsprechenden gleichen Antheil als Grundsteuer an den Staat zu entrichten hat.

§. 18. Die im Laufe der Zeit vorkommenden Veränderungen in der Person des Besitzers, und im Umfange des Besitzthumes, werden aufgenommen, und in der Art in Evidenz gehalten, daß die Anforderungen der Grundsteuer immer an den wirklichen Besitzer der Realitäten, auf die sie angelegt ist, und im Verhältnisse ihres Umfanges gestellt werden.

§. 19. Bey eintretenden Elementar-Unfällen, welche das Object der Grundsteuer für immer zerstören, nämlich: bey Wegschwemmungen, Versenkungen von Grundstücken, bey Abbrennung von Gebäuden u.s.w. erfolgt die Ausscheidung desselben, und die Aufhebung der Abgabe.

§. 20. Bey eintretenden Elementar-Unfällen, welche den der Versteuerung unterliegenden reinen Ertrag zeitweise ganz oder zum Theile verschlingen, werden zeitweise gänzliche oder theilweise Grundsteuer-Nachlässe gestattet.

§. 21. Dagegen werden die neu zuwachsenden Objecte der Grundsteuer, nämlich: Alluvionen von Grundstücken, neu errichtete Gebäude u.s.w., mit Rücksicht auf die erforderliche Ermunterung zu landwirthschaftlichen Verbesserungen, und zur Aufführung neuer Gebäude, der Versteuerung einbezogen.

16. §. A felmérés és becslés eredményét még az adó kivetése előtt az érdekelt felek tudomására hozzák, és ha nem értenek egyet, kifogásaikat és panaszait előadhatják, amelyeket, ha indokoltak, megvizsgálják és orvosolják.

17. §. Az előforduló reklamációk meghallgatása és orvoslása után a felmérés és becslés hitelesített eredményei szerint a földadó összegét évente, az állam igényeinek megfelelően, az általunk jóváhagyott összegben oly módon vetik ki, hogy minden tartomány, minden körzet, minden kerület, minden község és minden egyes telek- és háztulajdonos a tiszta jövedelme száz százalékából a megállapított adónak megfelelő hányadot fizessen be földadó címén.

18. §. A tulajdonos személyében és a tulajdon nagyságában az idők folyamán bekövetkező változásokat rögzíteni kell, hogy a földadó-követeléseket mindig a valódi tulajdonos teljesítse, a megfelelő mértékben.

19. §. A földadó alapját képező ingatlant érintő természeti csapások, úgy mint: áradások, a föld megsüllyedése, épületeket sújtó tűzvész stb. esetén ezek figyelembevételével a szolgáltatás teljesítését felfüggesztik.

20. §. Természeti csapások esetén, amelyek az adózás alá eső tiszta jövedelmet részben vagy egészben felemésztik, időlegesen teljes vagy részleges adóelengedés lép életbe.

21. §. Ezzel szemben a földadót növelő ingatlanok, úgy mint: új, feltöltött telkek, új építésű épületek stb., tekintettel a mezőgazdaság fejlesztésére és az új épületek felépítésére, a földadó hatálya alá esnek.

§. 22. Von der Grundsteuer finden nach der persönlichen Eigenschaft der Grund- und Hausbesitzer keine Ausnahmen Statt; doch sollen davon losgezählt seyn:

- a) Alle Oberflächen, welche im Wege der Urproduktion nicht benützt werden können, als: unfruchtbare Gebirge, Steinfelsen, öffentliche Strassen, Flüsse und Canäle;
- b) Beerdigungsplätze, so lange sie diese Bestimmung haben;
- c) Staats-Gebäude, Kirchen, Militär-Casernen und Spitäler.

§. 23. Ueberzeugt von der Nothwendigkeit und den vielseitigen Vortheilen dieser Einrichtung, ist es Unser Wille, daß die Ausführung derselben möglichst beschleuniget, und die zu Gebothe stehenden Mittel in vollstem Maße benützt werden.

§. 24. Da jedoch der erforderliche Aufwand an Zeit, Kosten und Hülfсарbeitern zu groß ist, als daß damit gleichzeitig im ganzen Umfange Unserer Deutschen und Italienischen Provinzen vorgegangen werden kann, so wollen Wir dieselbe Länderweise vornehmen.

§. 25. Wir behalten Uns vor, die Länder zu bestimmen, so wie sie an die Reihe der nach diesen Grundsätzen vorzunehmenden Regulirung der Grundsteuer zu treten haben, und die Behörden bekannt zu geben, welchen die Leitung und die Ausführung übertragen wird.

§. 26. Um jedoch denjenigen Ländern, in welchen das System früher zur Ausführung gebracht wird, die Vortheile desselben noch vor der allgemeinen Ausgleichung in Beziehung auf die Vertheilung im Innern zuzuwenden, wird die dermahl im Ganzen angelegte Grundsteuer-Summe im Innern der Provinz nach den Resultaten der neuen Erhebungen umgelegt, die eigentlich stabile Quote für die Provinz im Ganzen aber erst dann bestimmt, wenn aus der Vollendung der Erhebungen in allen Provinzen das richtige Verhältniß derselben unter einander hervorgegangen ist.
Gegeben Wien, am 23. December 1817.

22. §. A földadó alól egyetlen telek- és háztulajdonos sem mentesül, de kivételt képeznek ez alól:

- a) Azok a területek, amelyek nem használhatók őstermelésre, úgy mint: terméketlen hegységek, sziklás területek, közutak, folyók, csatornák;
- b) temetkezési helyek, amíg ilyen célt szolgálnak;
- c) állami épületek, templomok, kaszárnyák és kórházak.

23. §. Meggyőződván eme intézmény szükségességéről és sokoldalú hasznáról, akarjuk, hogy a rendeletet minél hamarabb végrehajtsák és ehhez minden rendelkezésre álló eszközt felhasználjanak.

24. §. Mivel pedig a szükséges idő, költségek és segéd munkák tetemesek, ezért minden német és itáliai tartományunkban országoként rendeljük azt elvégezni.

25. §. Fenntartjuk, hogy megnevezzük azon országokat, amelyek az eme alapok szerinti földadó szabályozásban részt vesznek, és hogy megnevezzük ama hatóságokat, amelyek a munkálatok vezetését és végrehajtását irányítják.

26. §. Azért, hogy azokban az országokban, amelyekben ezt a rendszert korábban bevezetik, és eme rendszer előnyeit még az általános kiegyenlítés előtt a belső területek tekintetében élvezhessék, az új felmérések eredményei alapján megállapított földadó összegét a tartományok belső területein az új kivetéseknek megfelelően átalakítják, de az egész tartományra érvényes állandó kvótát csak akkor határozzák meg, ha a kivetések megállapításának befejezése után valamennyi tartományban szabályozták a helyes adózási arányokat.

Kelt Bécsben, 1817. december 23-án.